

УНИВЕРЗИТЕТ ПРИВРЕДНА АКАДЕМИЈА У НОВОМ САДУ

Факултет за економију и инжењерски менаѢмент у Новом Саду

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Мр Моамер Софтић

„Имплементација система отворених иновација у предузеће помоћу веб технологија”

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
1. Датум и орган који је именовано комисију: Наставно-научно веће Факултета за економију и инжењерски менаѢмент у Новом Саду је 07.09.2022. године, одлуком број 7/12-4/2 именовало комисију за писање извештаја о оцени докторске дисертације докторанда мр Моамера Софтића под називом: „Имплементација система отворених иновација у предузеће помоћу веб технологија“.
2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен: Проф. др Марко Царић , редовни професор, Пословна и међународна економија, изабран 23.02.2022. године, Факултет за економију и инжењерски менаѢмент у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду – ментор . Доц. др Миралем Јахић , доцент, Агрономија, технологија и инжењерски менаѢмент, изабран 26.04.2018. године, Факултет за економију и инжењерски менаѢмент у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду – председник комисије . Проф. др Ненад Марковић , редовни професор, Производно-пословни менаѢмент, изабран 2015. године, Факултет за менаѢмент Сремски Карловци, Универзитет “Унион – Никола Тесла”, Београд – члан комисије .
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
1. Име, име једног родитеља, презиме: Моамер (Нусрет) Софтић
2. Датум рођења, општина, Република: 25.04.1981., Тузла, Босна и Херцеговина
3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе / мастер рада:

2014. године, Брчко, „Модели примјене стратегија раста малих и средњих предузећа у Босни и Херцеговини“

4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:

Економске науке

5. Радно искуство:

Запослен у „Теракоп“ д.о.о. Живинице на менаџерској позицији, од 2006. године.

Публиковани радови по категоријама:

- Prodanović, R., Gardašević, J., **Softić, M.**, Vladisavljević, R. (2021). Innovation Management in Rural Enterprises. Book of Proceedings, 3rd International Scientific Conference „SCIENCE, EDUCATION, TECHNOLOGY AND INNOVATION - SETI III 2021“, pp. 100-112, Zagreb, September 17, 2021, Editors: Ristić, V., Smoljić, M., Maksin, M., Đolić, S., Dražić, G., IRASA – International Research Academy of Science and Art - Department for the Republic of Croatia. ISBN 978-953-49672-1-8. **M 33**

- Суботић, З., **Софтић, М.**, Владисављевић, Р. (2018). *Impact of Foreign Direct Investments on Development of Integral Innovation Management*. Fourth International Scientific-Business Conference Leadership & Management: Integrated Politics of Research and Innovations, LIMEN 2018, Association of Economists and Managers of the Balkans, Belgrade, Serbia, December 13, Vol. 4, DOI: <https://doi.org/10.31410/limen.2018.1> **M 33**

- **Софтић, М.**, Царић, М., Јахић, М., Спасојевић, И., Владисављевић, Р. (2023). Модел система отворених иновација заснован на веб технологијама, *Економија – теорија и пракса*, 16 (1); Потврда о прихватању рада. **M51**

- Чавлин, М., **Софтић, М.**, Михајловић, М. (2018). Ефекти примене савремених метода обрачуна у МСП, *Економија – теорија и пракса*, 11 (4); 69–82. **M 52**

- **Софтић, М.** (2015). *Предузетничко окружење и стратегије раста предузетништва у БиХ*. Међународна научно-стручна конференција „Иновације и предузетништво - покретачи развоја и запошљавања“, Зборник радова, стр. 163-179. Економски факултет, Универзитет у Бањој Луци. **M 63**

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

**„ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА СИСТЕМА ОТВОРЕНИХ ИНОВАЦИЈА У ПРЕДУЗЕЋЕ
ПОМОЋУ ВЕБ ТЕХНОЛОГИЈА“**

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација мр Моамера Софтића, под насловом “Имплементација система отворених иновација у предузеће помоћу веб технологија“ написана је на 166 страна, А4 формата и саржи 10 поглавља, 40 табела, 5 слика, 2 графикона, 2 шеме и 145 референци.

Дисертација је структурирана у складу с правилником Универзитета Привредна академија - Факултета за економију и инжењерски менаџмент у Новом Саду и садржи следећа поглавља:

ИЗВОД / ABSTRACT

УВОД

- Предмет (проблем) истраживања и истраживачки задаци
- Циљ и оправданост истраживања
- Хипотеза у истраживању
- Методологија, извори података и узорак
- Структура истраживања

НОВИ ПРИСТУП ИНОВАЦИЈАМА: ОТВОРЕНА ИНОВАЦИЈА

- Појам и покретачи иновације у савременом пословању
- „Генерације“ модела иновација
- Отворена иновација и отворени пословни модел
- Отворене иновације и иновациона политика

УПРАВЉАЊЕ ИНОВАЦИЈАМА И РАЗВОЈЕМ НОВИХ ПРОИЗВОДА

- Управљање иновацијама
- Нови производ
- Управљање развојем нових производа
- Методи развоја нових производа
- Економски аспекти увођења новог производа

ВЕБ ТЕХНОЛОГИЈЕ И ЊИХОВА УЛОГА У ПРОЦЕСУ КРЕИРАЊА НОВЕ ВРЕДНОСТИ

- Улога веб технологија у савременом пословању
- Ширење модела отворених иновација помоћу веб технологија

ПОСЛОВНИ МОДЕЛИ НОВЕ ЕКОНОМСКЕ ПАРАДИГМЕ

- Иновације и пословни модел
- Изазови високотехнолошких предузећа у малој земљи са транзиционом економијом
- Стратегије развоја предузећа у контексту мале земље

ИСТРАЖИВАЧКЕ ЈЕДИНИЦЕ И ОТВОРЕНЕ ИНОВАЦИЈЕ

- Истраживачке јединице у Босни и Херцеговини
- Истраживачке јединице у Републици Србији

- Пословни модели засновани на отвореној иновацији
- Препоруке за имплементацију иновативних пословних модела

ИНОВАЦИОНИ И ИНФОРМАЦИОНИ КАПАЦИТЕТИ ДОМАЋИХ ПРЕДУЗЕЋА

- Иновације у домаћим предузећима
- Информациони капацитети домаћих предузећа

КАПАЦИТЕТИ ЗА УВОЂЕЊЕ СИСТЕМА ОТВОРЕНИХ ИНОВАЦИЈА У ДОМАЋИМ ПРЕДУЗЕЋИМА

- *Анкетни упитник*
- *Узорак у истраживању*
- *Резултати истраживања*
- *Дискусија*
- *Модел система отворених иновација заснован на веб технологијама*

ПРЕПОРУКЕ ЗА РАЗВОЈ ИНОВАЦИОНИХ СИСТЕМА У ДОМАЋИМ ПРЕДУЗЕЋИМА

- Отворене иновације и процеси сустизања
 - *Модуларност науке и производње*
 - *Развој науке и технологије у предузећима наспрам трансфера*
 - *Глобализација и прилагођавање модуларности производње и истраживања*
- Отворене иновације и креирање иновационе политике
 - *Учење из политика*
 - *Управљање иновационим политикама*
- Изазови и препоруке за конципирање политике отворених иновација
 - *ИКТ*
 - *Истраживачке институције и комплементарност науке и бизниса*
 - *Кључне препоруке*

ЗАКЉУЧАК

ЛИТЕРАТУРА

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У оквиру кључне документације дат је апстракт или извод садржаја докторске дисертације. Он објашњава структуру истраживања. Садржи циљ истраживања, примењене методе, важније резултате и концизан закључак. Апстракт је конципиран поштујући у највећој мери принципе научне методологије.

У **уводном делу** дат је кратак осврт на отворену иновацију. Из увода се да закључити да се истраживање односи на могућности увођења система отворених иновација путем веб технологија у

домаћим предузећима. Увод садржи све битне одреднице и конципиран је према правилима методологије научно-истраживачког рада, те потенцијалног читаоца уводи у тему, која је предмет истраживања. Увод садржи довољно информација да читалац схвати и процени замисли и активност аутора, остварене резултате, без претходног консултовања шире стручне литературе.

Аутор је добро приметио да постоји проблем код домаћих предузећа, када је у питању наступ на иностраним тржиштима, као и њихов недовољан степен конкурентности, где је свакао један од разлога низак ниво иновативности.

Предмет (проблем) истраживања односи се на могућности унапређивања пословних перформанси предузећа, односно њихове конкурентске позиције, путем имплементације система отворених иновација, који би имао за главни задатак креирање нових производа и услуга с додатом вредности. С обзиром да је информациона ера, коју карактерише генерисање и проток велике количине информација, акценат у истраживању правилно је стављен на Интернет / Веб технологије и њихову улогу у креирању и имплементацији система отворених иновација у пословни сектор.

Предмет истраживања је прецизно дефинисан и научно образложен, тако да представља уједно и смер истраживања (у ком правцу иде истраживање), што му је и основна сврха.

Циљ истраживања је спознати начин функционисања система отворених иновација у домаћим предузећима тј. интерну повезаност појединачних делова предузећа, екстерну повезаност предузећа са купцима, употребу ИКТ, те ставове менаџмента према отвореним иновацијама.

Другим речима, настојало се утврдити да ли, односно у којој мери, се веб технологије користе за подршку функционисању системима отворених иновација у домаћим предузећима, те идентификовати могућности побољшања система иновација, као кључног фактора стварања и одржавања конкурентске предности.

Дакле, ово истраживање има за циљ да идентификује могућности за увођење система отворених иновација у домаћим предузећима путем веб технологија у коме би приликом креирања нових производа значајну улогу имали купци, користећи при томе разне могућности које стоје на располагању, а пре свега домете информационо-комуникационих технологија, које су у пословном сектору одавно преузеле значајну улогу.

Такође, циљ истраживања је да се да се на основу резултата, до којих се дође, предложи модел система отворених иновација заснован на Веб технологијама.

Циљ истраживања је јасан и недвосмислен и, наравно, усаглашен са предметом истраживања, што је својеврсна гаранција да неће бити "лутања" у истраживању, односно омогућује да се истраживачки напор правилно усмери.

С обзиром да нема обухватних истраживања на ову тему у домаћим научним круговима, као оправдано намеће се истражити ову актуелну тематику.

Хипотеза у истраживању. На основу предмета и циља истраживања постављена је логички јасно формулисана, теоријски и искуствено образложена, научно заснована хипотеза.

Х0: *Компаније у нашем окружењу у стању су да имплементирају „Веб“ технологије са циљем*

да креирају нове производе у сарадњи са купцима (систем отворених иновација). То подразумева да коришћење знања из екстерних извора за генерисање и комерцијализацију пословних идеја може подстакнути даљи раст и развој домаћих компанија.

Постављене су и потхипотезе и то:

X1: Могуће је идентификовати елементе и релације потребне за формулисање модела за креирање нових производа базираних на „Веб“ технологијама.

X2: Постоје статистички значајне разлике између различитих група предузећа различитих величина и става према системима отворених иновација.

X3: Постоје статистички значајне разлике између предузећа, која су у различитим гранама индустрије и става према системима отворених иновација.

X4: У домаћим предузећима иновациони системи су доминантно затореног типа, због изостанка инвентивности менаџера и заостатака пословних пракси из претходног система.

Све четири потхипотезе у истраживању су научно засноване и прецизно дефинисане, те помажу да се тестира нулта хипотеза.

Методологија истраживања. У истраживању се користи више општих и посебних научно-истраживачких метода, како би резултати били што уверљивији са високом научном конотацијом.

Користи се обимна и доступна расположива научно-стручна литература. Коришћени извори су наведени исправно у тексту дисертације, а у пуном формату дати у прегледу литературе на крају рада. Научна анализа се односи на све доступне изворе, односно претходна истраживања, ради објективног долажења до резултата и извођења конкретних и валидних закључака.

Методи истраживања су одговарајући за проблематику, која је предмет истраживања, без посебног појашњења истих, јер је реч о стандардним научним методима карактеристичним за друштвене науке.

Теоријски оквир. Проблематика отворене иновације и стратегије засноване на њој заступљена је у страном и домаћој научно-стручној литератури. У прегледу литературе представљени су сви важнији аспекти који се тичу: новог приступа иновацијама, управљања иновацијама и развојем нових производа, веб технологије и њихова улога у процесу креирања нове вредности, пословни модели нове економске парадигме, истраживачке јединице и отворене иновације, иновациони и информациони капацитети домаћих предузећа. Теоријски оквир је заиста добро конципиран и помаже да се разуме тематика отворене иновације и фактори успеха, постави циљ истраживања, формулишу питања за анкетни упитник и др.

Референтна литература се користи и износе озбиљни и утемељени аргументи, што увелико олакшава процес емпиријског истраживања.

Теоријски оквир, који обухвата **поглавља од 1 до 7**, конципиран у највећој мери по основу досадашњих резултата истраживања, представља својеврстан ослонац у истраживању и гаранцију да ће се ток истраживања усмерити у правцу, који обезбеђује реализацију постављеног циља, односно научно расветљавање дефинисаног истраживачког проблема. Дакле, теоријски оквир има своју јасну

функцију, а то је да олакша процес даљег истраживања, дајући пресек кроз резултате докле је наука стигла у овом сегменту.

Преглед владајућих ставова у научној литератури, која се користи, урађен је на високом научном нивоу, а представљени досадашњи резултати помажу да се изучи ова актуелна проблематика и предложи адекватан иновациони модел.

Поглавље 8. „КАПАЦИТЕТИ ЗА УВОЂЕЊЕ СИСТЕМА ОТВОРЕНИХ ИНОВАЦИЈА У ДОМАЋИМ ПРЕДУЗЕЋИМА“ на концизан начин, а истовремено на високом научном нивоу је конципирано и има улогу да представљањем оригиналних резултата развије валидну научну дискусију, која ће послужити да се креира модел и извуку валидни закључци. Добијени резултати су приказани табеларно, правилно продискутовани, са концизним објашњењима. До детаља се ишло у сваки сегмент и приказане су све непоходне релације између појединачних делова предузећа, измеђи предузећа и његове средине, употребу и улогу ИКТ у иновационим процесима, те оно што је кључно, а то су ставови менаџмента по питању концепта отворених иновација. Тиме је циљ истраживања реализован. Након појашњења конструкције анкетног упитника и начина узорковања, дата је дескриптивна статистика, која је основ или Увод у приказ оригиналних резултата. Табеларни прикази можда нису сасвим најподеснији, али ипак обезбеђују да се валидна научна дискусија развије и правилно тумаче добијени резултати. Обухваћене су комплексне релације између величине предузећа, врсте привредне делатности, с једне стране, и постављених тврдњи, с друге стране. Ово је заправо обезбедило валидне инпуте за конструкцију иновационаог модела нове генерације, који предност даје екстерним стејкхолдерима (купци, добављачи, консултанци и др.). Статистичка обрада података омогућује да се правилно протумаче добијени резултати. Пре саме конструкције Модела, што представља научни допринос истраживања, објашњено је прихватање хипотезе H_0 , као и потхипотеза (1-4).

Пут развоја новог производа, који је услов одржања конкурентности, представљен је графички и објашњен сасвим коректно. Модел који је креиран има предности, али и недостатке на које се правилно указало.

Ово поглавље је конципирано на високом научном нивоу, а добијени резултати су послужили за креирање иновативног иновационог модела, који заговара отворену иновацију за предузећа, уколико желе опстати на тржишту и развијати се.

Поглавље 9. „ПРЕПОРУКЕ ЗА РАЗВОЈ ИНОВАЦИОНИХ СИСТЕМА У ДОМАЋИМ ПРЕДУЗЕЋИМА“ на сажет начин разматра како би иновационе политике и стратегије требало креирати и водити, да би се обезбедиле више стопе раста. Пре свега, акцентира се развој науке и технологије наспрам трансфера, затим нужност усклађивања циљева у сектору производње са циљевима истраживачких организација, те реална потреба за конципирањем система отворене иновације, која боље може обезбедити опстанак и развој предузећа. Коришћење туђих искустава (учење из политика), менаџмент иновационих система, компламентарност науке и бизниса (комерцијализација науке), те начини превладавања изазова у ИКТ сектору, само су неке од

преорука које би требало да иамју у виду доносиоци одлука и креатори политика развоја, на микро и макро нивоу.

VI ЗАКЉУЧЦИ, ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Закључак је заснован на научним чињеницама, које су добијене на основу анализе резултата истраживања. Другим речима, изведени закључци, који сублимирају резултате истраживања, јесу сасвим логични тј. произилазе из резултата истраживања и имају, не само научни, већ и апликативни значај. Суштина концепције закључка је да се наслања на резултате истраживања, али и да има конкретне поруке или предлоге, да указује на практичне користи од истраживања. То закључак у овом истраживању свакако обезбеђује и нема основа за његово оповргавање.

Закључак у највећој мери кореспондира са добијеним резултатима. Посебан значај у овом поглављу је разматрање, које се наставља на обраду постојећих резултата и даје смернице и препоруке за практични и научни рад у овој врло занимљивој и актуелној области.

VII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Резултати истраживања јасно су презентовани и протумачени, тако да их могу разумети колеге истраживачи, али и шира јавност, као што су менаџери, доносиоци одлука на макро нивоу и шира заинтересована јавност.

VIII КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме?

Да.

2. Да ли дисертација садржи све битне елементе?

Да.

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци?

Слична истраживања у нашој земљи јесу рађена, али ово истраживање је обухватно представило резултате досадашњих истраживања и у емпиријском оквиру представило и дискутовало оригиналне резултате, који су омогућили концепцију иновативног иновационог модела, који укључује комплексне релације између различитих стејкхолдера, како интерних, тако и екстерних. Разјашњење појединих аспекта повезаних с концептом отворене иновације, представља научни допринос, али има и практични значај за развој привредних субјеката и уводи боље праксе менаџмента.

Идентификоване су могућности за креирање нових производа и услуга и дат предлог модела, чија би примена могла обезбедити побољшање конкурентске позиције, или пак одрживост пословања, не само домаћих, већ и предузећа укључених у глобалну економију.

Такође, очекује се да ће истраживање пробудити интересовање и других истраживача и подстаћи креаторе економских политика и корпоративних стратегија да иновирају иновационе елементе и процесе, што ће за резултат имати управо побољшање квалитета производа и по том основу тржишне позиције предузећа, која је једно валидно мерило успеха у тржишној економији.

4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања:

Нема уочених недостатака.

IX ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:

Наставно-научном већу Факултета за економију и инжењерски менаџмент у Новом Саду да се Извештај о оцени докторске дисертације мр Моамера Софтића: „*Имплементација система отворених иновација у предузеће помоћу веб технологија*” усвоји, затим упути Сенату Универзитета Привредна академија у Новом Саду на давање сагласности, а потом кандидату одобри јавна одбрана.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Проф. др Марко Царић, ментор

Факултет за економију и инжењерски менаџмент у Новом Саду
Универзитет Привредна академија у Новом Саду

Доц. др Миралем Јахић, председник комисије

Факултет за економију и инжењерски менаџмент у Новом Саду
Универзитет Привредна академија у Новом Саду

Проф. др Ненад Марковић, члан комисије

Факултет за менаџмент Сремски Карловци,
Универзитет “Унион – Никола Тесла”, Београд

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај, јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење, односно разлоге због којих не жели да потпише извештај.